

NACIONALNI CENTAR ZA PSIHOTRAUMU PRI KLINIČKOM BOLNIČKOM CENTRU ZAGREB

Povodom otvaranja Nacionalnog centra za psihotraumu u Klinici za psihijatriju KBC-a Zagreb

MLADEN LONČAR, IVANA DIJANIĆ PLAŠĆ, SANDRA SKORUŠEK-BLAŽIČKO,
ZLATKICA MARINKOVIĆ-DANILOVIĆ, KRISTINA KRALJEVIĆ, NEVENKA BENIĆ i FANI BOŽANJA

Ministarstvo branitelja Republike Hrvatske, Zagreb, Hrvatska

Svim sudionicima ratnih zbivanja i njihovim obiteljima pokazalo se nužnim pružanje podrške i osiguravanje sustava psihosocijalne pomoći, kako bi se olakšalo uključivanje u svakodnevni život te spriječilo razvijanje težih psihičkih posljedica. Ministarstvo branitelja osnovalo je Nacionalni centar za psihotraumu s osnovnim ciljem unaprjeđivanja kliničke i psihosocijalne skrbi o braniteljima i stradalnicima rata istraživanjem, edukacijom, znanstvenim usavršavanjem i učinkovitijim uspostavljanjem dijagnoza i liječenja PTSP-a, te drugih poremećaja vezanih uz ratnu traumu. Ciljne skupine su svi sudionici i stradalnici rata na području Republike Hrvatske, članovi njihovih obitelji, civilne žrtve rata, osobe koje su bile izložene seksualnim zlostavljanjima i silovanjima, sudionici Drugog svjetskog rata, članovi njihovih obitelji, te osobe stradalih pri obavljanju vojnih i redarstvenih dužnosti u okviru misija UN-a, NATO misija i misija EU i članovi njihovih obitelji. Centar je organiziran kao: klinički odjel s dnevnim bolnicom (pružanje psihijatrijske pomoći s posebnim naglaskom na pomoć u prevenciji samoubojstava hrvatskih branitelja uključivanjem korisnika u različite terapijske programe) i Centar za znanstveno-istraživačke projekte (centar izvrsnosti za istraživanje, obrazovanje o prevenciji, razumijevanju i liječenju PTSP-a, praktična primjena svih znanstveno istraživačkih i obrazovnih aktivnosti). Nacionalni centar za psihotraumu svojim radom poticat će poboljšanje kvalitete življenja kako ciljnih skupina tako i opće populacije.

Ključne riječi: psihotrauma, branitelji, Domovinski rat, Ministarstvo branitelja, Nacionalni centar za psihotraumu, PTSP

Adresa za dopisivanje: Dr. sc. Mladen Lončar, dr. med.
Ministarstvo branitelja
Savska 66
10000 Zagreb, Hrvatska
E-pošta: mladen.loncar@branitelji.hr

Specifičnost ratnih zbivanja i činjenica da rat izravno ili neizravno utječe ne samo na same sudionike ratnih aktivnosti već i na širu društvenu zajednicu zahtijeva da se sustav poslijeratne skrbi organizira ponajprije kroz psihosocijalni program kojim bi se osigurala cjelokupna zdravstvena i psihosocijalna skrb, ali i potakla suradnja svih institucija kako bi

se stradalnicima pružila što kvalitetnija skrb. Upravo s tim ciljem 1995. godine započeto je osnivanje centara za psihosocijalnu pomoć sudionicima i stradalnicima iz Domovinskog rata, dok je Vlada Republike Hrvatske 1999. godine usvojila prvi Nacionalni program psihosocijalne i zdravstvene pomoći sudionicima i stradalnicima iz Domovinskog rata (1).

Naime, u Domovinskom ratu, u razdoblju 1990.-1996. godine, sudjelovalo je 502.678 hrvatskih branitelja, a ranjeno ih je ili ozlijeđeno 30.141. dok ih je poginulo je 7609 (1). Od posljedica bolesti, pogoršanja bolesti ili pojave bolesti preminulo je 1013 branitelja, neki su počinili samoubojstvo kao posljedicu psihičke bolesti uzrokovane sudjelovanjem u ratnim zbivanjima. Kada govorimo o djeci kao žrtvama Domovinskog rata, prema evidenciji Ministarstva branitelja, u Domovinskom ratu i od posljedica Domovinskog rata bez jednog ili oba roditelja ostalo je 7.288 djece smrtno stradalih i zatočenih ili nestalih hrvatskih branitelja iz Domovinskog rata (2-4). Procjenjuje se da je broj civilnih žrtava rata između 4.000 i 8.000 (1). Slijedom navedenog, procjenjuje se da je oko 25 % svih stanovnika Republike Hrvatske tijekom rata bilo izloženo izravnom ratnom stresu, a ako se tome pridoda i broj sekundarno traumatiziranih osoba (koji se može samo procjenjivati) razvidna je potreba za osnovnom emocionalnom podrškom, socijalnom, psihološkom i zdravstvenom pomoći ratom traumatiziranih osoba (5). Uz postojeću problematiku u obzir treba uzeti i starenje populacije, te se očekuje da će zdravstvene potrebe hrvatskih branitelja biti sve izraženije, posebice kod onih branitelja koji se nalaze i u teškoj novčano-materijalnoj situaciji i nemaju članova obitelji koji bi mogli za njih skrbiti (6). Također, poseban je izazov, kako onda tako i danas, posttraumatski stresni poremećaj (PTSP) koji karakterizira niz psihičkih poteškoća koje se javljaju u osoba koje su doživjele traumatski događaj. Iako je savjetovanje jedan od ključnih elemenata u liječenju PTSP-a, ono u nekim slučajevima nije bilo dovoljno (7,8). Pokazalo se kako je u velikom broju slučajeva bila potrebna hospitalizacija branitelja. Svjesni važne uloge bolnica i liječnika specijalista u sustavu zdravstva formirani su Regionalni centri za psihotraumu koji djeluju kao zasebni odjeli pri kliničkim bolnicama i kliničkim bolničkim centrima.

U sklopu Nacionalnog programa psihosocijalne i zdravstvene pomoći na regionalnoj razini djeluju regionalni centri za psihotraumu koji posebno skrbe o oboljelima od PTSP-a kao i drugim psihičkim poremećajima koji su u uzročno-posljedičnoj vezi sa sudjelovanjem u ratnim događajima te vode posebnu evidenciju korisnika. Postoje četiri regionalna centra za psihotraumu: Regionalni psihotrauma centar u Rijeci, koji obuhvaća Primorsko-goransku, Istarsku i Ličko-senjsku županiju, a smješten je pri KBC-u Rijeka; potom Regionalni psihotrauma centar u Osijeku, koji obuhvaća Osječko-baranjsku, Vukovarsko-srijemsku, Brodsko-posavsku i Požeško-slavonsku županiju, a smješten je pri KBC-u Osijek; te Regionalni psihotrauma centar u Splitu, a obuhvaća Splitsko-dalmatinsku, Dubrovačko-neretvansku, Zadarsku i Šibensko-kninsku županiju, smješten je pri KBC-u Split. Grad Zagreb i Zagrebačku županiju, Sisačko-moslavačku, Karlovačku, Krapinsko-zagorsku, Međimursku, Bjelovarsko-bilogorsku i Virovitičko-podravsku županiju pokriva Nacionalni centar za psihotraumu u Zagrebu smješten sada pri KBC-u

Zagreb. Regionalni centri za psihotraumu zaduženi su za dijagnosticiranje i liječenje ratom psihički traumatiziranih osoba najsuvremenijim postupcima i metodama liječenja, razvijanje visoko diferentnih dijagnostičkih postupaka liječenja i njihovo vrednovanje, provođenje istraživanja u području dijagnosticiranja i tretmana ratom uzrokovanih psihičkih trauma, provođenje istraživanja i analiza s ciljem dugoročnog poboljšanja zdravlja i kvalitete življenja ciljnih skupina, vođenje evidencije korisnika, izradu redovitih mjesečnih i godišnjih raščlambi i izvješća o radu, stalnu izobrazbu putem seminara, vježbi i predavanja kako bi se osigurala razmjena znanja i iskustva, te unaprijedilo razumijevanje ratom izazvanog traumatskog stresa.

Budući da je Uredbom o unutarnjem ustrojstvu Ministarstva branitelja (NN 28/2012), Ministarstvo branitelja postalo nadležno za stručne poslove i zadatke u vezi pripadajućih prava mirnodopskih vojnih invalida i članova njihovih obitelji, civilnih žrtava Domovinskog rata, sudionika Drugog svjetskog rata, vojnih i civilnih invalida Drugog svjetskog rata, osoba stradalih u obavljanju obvezne vojne službe od 15. svibnja 1945. do 17. kolovoza 1990. godine te članova njihovih obitelji, osoba stradalih pri obavljanju vojnih i redarstvenih dužnosti u stranoj zemlji u okviru mirovnih misija, pojavila se potreba proširivanja kategorija korisnika programa te donošenja novog Nacionalnog programa psihosocijalne i zdravstvene pomoći sudionicima i stradalnicima Domovinskog rata, Drugog svjetskog rata te povratnicima iz mirovnih misija.

Niz svjetskih istraživanja pokazao je kako je među sudionicima ratnih događanja u Iraku i Afganistanu značajno visoka prisutnost posttraumatskog stresnog poremećaja, kao i niza drugih nespecifičnih psihičkih poteškoća. Tako su, između ostalog, sudionici ratnih zbivanja po povratku iz rata pokazali teškoće prilikom vraćanja u „normalan život“ (9). Nužnim se pokazalo pružanje podrške i osiguravanje sustava psihosocijalne pomoći svim sudionicima ratnih zbivanja, kako bi se olakšalo uključivanje u svakodnevni život te spriječilo razvijanje težih psihičkih posljedica (10). Iz navedenog razloga za očekivati je slične poteškoće i kod hrvatskih vojnika, povratnika iz mirovnih misija. Upravo zato Ministarstvo branitelja proširilo je postojeći sustav psihosocijalne pomoći hrvatskim braniteljima i članovima njihovih obitelji, na sve hrvatske vojnike povratnike iz mirovnih misija.

Osnovni dugoročni cilj Nacionalnog programa psihosocijalne i zdravstvene pomoći je podizanje opće kvalitete življenja i podupiranje potpune psihosocijalne reintegracije svih sudionika i stradalnika rata na području cijele Republike Hrvatske kao i članova njihovih obitelji, civilnih žrtava rata, osoba koje su bile izložene seksualnim zlostavljanjima i silovanjima (11,12), sudionika Drugog svjetskog rata, vojnih i civilnih invalida Drugog svjetskog rata i članova njihovih obitelji te osoba stradalih pri obavljanju vojnih i redarstvenih dužnosti u stranoj zemlji u okviru misija UN-a, NATO misija i misija EU i članova njihovih obitelji. U samim počecima, osmišljene aktivnosti Nacionalnog

programa za psihosocijalnu pomoć braniteljima i stradalnicima Domovinskog rata najvećim su dijelom provedene na temelju pretpostavki i neposrednih opažanja o specifičnim potrebama ovog dijela populacije, te prema opće priznatim načelima i iskustvima drugih zemalja i stručnjaka koji su u različitim vremenima i u različitim dijelovima svijeta pružali psihološku, zdravstvenu i socijalnu pomoć.

ISKUSTVA IZ SVIJETA

Vlada Sjedinjenih Američkih Država utemeljila je Nacionalni centar za PTSP koji je posvećen istraživanju i obrazovanju iz područja traume i PTSP-a (13). Cilj Centra je osigurati da saznanja dobivena najnovijim istraživanjima budu na pomoć osobama izloženim traumi. To je Centar izvrsnosti za istraživanje i edukaciju o prevenciji, razumijevanju i terapiji PTSP-a. Centar djeluje u sklopu sveobuhvatne skrbi za ratne veterane. Organiziran je kroz rad sedam odjela u sklopu kojih se diljem zemlje pruža znanje iz svih oblika traume, bilo da se radi o prirodnim katastrofama, terorizmu, nasilju ili zlostavljanju (13). Iako Centar ne omogućuje pružanje direktne kliničke skrbi, cilj mu je unaprijediti dobrobit i razumijevanje osoba koje su doživjele traumu, s posebnim naglaskom na ratne veterane kroz istraživanje, edukaciju i trening u znanosti, dijagnosticanju i terapiji PTSP-a i drugih poremećaja povezanih sa stresom (13). Nacionalni centar se profilirao kao vodeći svjetski istraživački i obrazovni centar izvrsnosti u području PTSP-a. Znanje i kompetencije kojima Centar raspolaže plod su zahtjevnih istraživačkih programa koje provodi. Osim toga, Centar nastoji obuhvatiti podatke svih objavljenih znanstvenih rezultata i cjelovitog kliničkog iskustva dostupnog na ovom području (13).

Centar je osnovan kako bi olakšao potreban prijelaz iz područja znanosti na područje primjene, osiguravajući da posljednji rezultati istraživanja budu dostupni i prisutni u kliničkoj praksi, ali i kako bi osigurao i prisutnost iskustva iz prakse u samoj znanosti (13). Centar u svom radu nudi jedinstvenu infrastrukturu unutar koje se razvijaju multidisciplinarni aktivnosti vezane uz etiologiju, psihopatologiju, dijagnozu i terapiju PTSP-a (13).

U Izraelu je Centar za terapiju psihotraume osnovan 1989. godine kao projekt Latner Instituta pri Bolnici Herzog (14). Za cilj ima borbu s rastućim fenomenom psihotraume u Izraelu, gdje oko 9 % cjelokupnog stanovništva boluje od PTSP-a, što je tri puta više nego u SAD-u i drugim zapadnim zemljama (14). Centar je danas svjetski priznat po inovacijama u istraživanju i terapiji široko prisutnih posljedica traume. Stručnjaci iz Centra bave se osposobljavanjem stotina stručnjaka iz područja mentalnog zdravlja kako bi prepoznali potrebe osoba koje su preživjele neki od oblika traume (14). Najnoviji inovativni programi razvijeni u Centru za terapiju psihotraume koriste napredne metode za tretiranje posttraumatskih simptoma i osnaživanje prirodnih mehanizama suočavanja s traumom. Posvećeni terapiji osoba koje su preživjele neki oblik traume, kroz

integrativnu terapiju i programe obnove stručnjaci preživjelima pomažu razviti mehanizme suočavanja kao bi se nosili s emocionalnom i psihološkim posljedicama traume (14). U sklopu Centra organiziran je i Centar za krizna stanja koji terapiju pruža šest dana u tjednu te osigurava adekvatnu pomoć u kriznim situacijama (14). Centar također razvija programe osnaživanja djece koja su posebno osjetljiva na izloženost traumi (14).

Međunarodno vijeće za rehabilitaciju žrtava torture (*The International Rehabilitation Council for Torture Victims* (IRCT)) je neovisna međunarodna organizacija zdravstvenih stručnjaka koja potiče i promovira rehabilitaciju žrtava torture te radi na prevenciji torture u svijetu. Sjedište joj je u Danskoj u Kopenhagenu (15). Vijeće je krovna organizacija za brojne organizacije aktivne u preko 70 zemalja svijeta, na usluzi osobama koje su preživjele torturu i članovima njihovih obitelji (15). Organizacija ima za cilj cjelovitu rehabilitaciju svih žrtava torture što uključuje pristup pravdi, reparaciju štete i medicinsku skrb, psihološko i psihosocijalno savjetovanje (15). Upravo nedostatak empirijskih istraživanja i specifičnost okoline ukazali su na nužnost poticanja stručnih i znanstvenih istraživanja te prikupljanje empirijskih spoznaja o svim relevantnim pitanjima i problemima hrvatskih branitelja, ratnih stradalnika i članova njihovih obitelji. Temeljem podataka dobivenih istraživanjima koje su provodili Ministarstvo branitelja u suradnji s Medicinskim fakultetom Sveučilišta u Zagrebu i Hrvatskim zavodom za javno zdravstvo koja ukazuju da su hrvatski branitelji skupina koja je sklonija nizu bolesti što uzrokuje i veću smrtnost u mlađoj dobi, razlog je zbog kojega je postalo nužno proširiti postojeći sustav psihosocijalne skrbi na sveukupnu skrb za pojedinca (16).

NACIONALNI CENTAR ZA PSIHOTRAUMU

Nacionalni centar za psihotraumu je zamišljen kao Odjel za pružanje zdravstvene pomoći sudionicima i stradalnicima Domovinskog rata na nacionalnoj razini. Osnovna zadaća Nacionalnog centra za psihotraumu je unaprjeđivanje kliničke i psihosocijalne skrbi o veteranima i stradalnicima kroz: istraživanja, edukacije, znanstvena usavršavanja, učinkovitije uspostavljanje dijagnoza i liječenja PTSP-a i drugih poremećaja vezanih uz ratnu traumu. Korisnici ovog programa bit će: hrvatski branitelji, obitelji hrvatskih branitelja i stradalnika, ratni vojni invalidi i hrvatski branitelji oboljeli nakon rata, te civili koji su izravno ili neizravno pogođeni ratnim zbivanjima. Prema intenzitetu i težini proživljenih ratnih trauma kao najugroženiji izdvajaju se:

1. osobe koje su uslijed rata ostale visoko ovisne o socijalnoj okolini: invalidi, djeca, adolescenti, starije i nemoćne osobe;
2. osobe izložene teškim psihičkim traumama i stradanjima u ratu, kamo spadaju: preživjeli zatočenički srpskih koncentracijskih logora, obitelji nesta-

lih hrvatskih branitelja, obitelji smrtno stradalih hrvatskih branitelja, obitelji hrvatskih branitelja, oboljeli od psihičkih ili tjelesnih bolesti čiji je nastanak ili pogoršanje već postojeće bolesti vezano uz rat, žrtve i svjedoci silovanja i seksualnih zlostavljanja tijekom Domovinskog rata (17,18), žrtve i svjedoci ratnih zločina;

3. osobe koje nisu primarno traumatizirane ratnim stradanjima, ali je kod njih došlo do sekundarne traumatiziranosti, tj. prenesene traume i transgeneracijske traume.

Nacionalni centar djeluje u sklopu Klinike za psihijatriju KBC-a Zagreb, u suradnji s Klinikom za psihološku medicinu i Medicinskim fakultetom Sveučilišta u Zagrebu. Centar je organiziran kao:

- a) Klinički odjel s dnevnom bolnicom,
- b) Centar za znanstveno-istraživačke projekte,
- c) Centar za krizna stanja.

Klinički odjel s dnevnom bolnicom

Klinički odjel s dnevnom bolnicom primarno uključuje pružanje psihijatrijske pomoći s posebnim naglaskom na pomoć u prevenciji samoubojstava hrvatskih branitelja uključivanjem korisnika u različite terapijske programe. Istodobno, uz dnevnu bolnicu u sklopu Kliničkog bolničkog centra Zagreb nastavlja se s pružanjem bolničke skrbi. Takvo neposredno iskustvo stacionarnog liječenja i kliničke prakse osigurava uključenim stručnjacima povratnu informaciju s obzirom na primjenu terapijskih metoda i smjernica.

Centar za znanstveno-istraživačke projekte

Ključ za uspješnije liječenje posttraumatskog stresnog poremećaja je razumijevanje etiologije, patofiziologije i psihologije PTSP-a. Odjel je osnovan kao centar izvrsnosti za istraživanje, obrazovanje o prevenciji, razumijevanju i liječenju PTSP-a, a konačni cilj je praktična primjena svih znanstveno istraživačkih i obrazovnih aktivnosti. U suradnji s Medicinskim fakultetom Sveučilišta u Zagrebu i ostalim znanstvenim institucijama Centar će sustavno provoditi istraživanja s ciljem unapređivanja skrbi oboljelih od PTSP-a. U sklopu Centra predviđena je i provedba međunarodne suradnje sa svjetskim priznatim stručnjacima iz područja psihotraumatologije i organizacije skrbi za oboljele od PTSP-a. Komunikacijom i razmjenom iskustava između najboljih hrvatskih i svjetskih stručnjaka u području PTSP-a, Ministarstvo branitelja želi slijediti najnovije spoznaje i poticati primjenu najučinkovitijih metoda liječenja posttraumatskog stresnog poremećaja. Sve usvojene spoznaje bit će dostupne i dane na raspolaganje zdravstvenim djelatnicima, obrazovnim djelatnicima, ostalim strukama zainteresiranim za područje PTSP-a te korisnicima Nacionalnog programa.

Centar za krizna stanja

Centar za krizna stanja djeluje u sklopu Nacionalnog centra za psihotraumu kao posebna jedinica u kojoj je osobama u stanju akutne psihičke krize dostupna stručna pomoć tijekom 24 sata putem telefona. Tijekom cijelog dana organizirano je dežurstvo liječnika psihijatra. Prednost ovog načina rada je brza uspostava kontakta odnosno stručne pomoći putem telefona, anonimnost te mogućnost da osobe iz udaljenih mjesta u najkraćem mogućem roku dobiju adekvatnu stručnu pomoć (naročito u slučajevima prevencije odnosno sprječavanja suicida). Na ovaj način daje se mogućnost osobama iz cijele Hrvatske, posebno onima koji imaju poteškoće u dobivanju psihijatrijske skrbi da u stanju akutne psihičke krize uspostave kontakt sa stručnom osobom.

Ključ uspješne provedbe Programa je stalna izobrazba svih uključenih u pružanje pomoći. Upravo iz tog razloga Nacionalni centar za psihotraumu organizirat će programe izobrazbe i usavršavanja o pitanjima značajnim za razumijevanje i terapiju PTSP-a i drugih posljedica traumatskog iskustva. Na taj bi se način na razini javnih politika doprinijelo boljem razumijevanju potreba veterana te osiguralo kreiranje novih i učinkovitijih mjera pomoći na razini cijelog društva. Uz programe izobrazbe, Nacionalni centar za psihotraumu organizirao bi stručno usavršavanje i trening iz područja psihoterapije, medijacije i supervizije za rad s navedenom populacijom. Ovom se suradnjom posebnu pozornost želi pokloniti izobrazbi stručnog nemedicinskog osoblja, psihologa, socijalnih radnika te medicinskih sestara i tehničara koji su svakodnevno uključeni u rad s veteranskom populacijom, bilo kroz rad centara za psihosocijalnu pomoć bilo kroz rad regionalnih centara za psihotraumu, budući da za njih do sada nije postojala dostatna izobrazba. Dodatna izobrazba za stručne djelatnike bila bi prilagođena svakoj od navedenih skupina stručnjaka koji rade s korisnicima Nacionalnog programa.

ZAKLJUČAK

Nacionalni centar za psihotraumu svojim radom poticat će poboljšanje kvalitete življenja. Pod kvalitetom življenja podrazumijeva se praćenje tjelesnog (zdravstvenog) stanja najugroženijih skupina hrvatskih branitelja iz Domovinskog rata, ali i drugih korisnika Nacionalnog programa (branitelji logoraši, žrtve seksualnog zlostavljanja i silovanja tijekom Domovinskog rata). Osim najugroženijih ciljanih skupina kroz Program kvalitete življenja sustavno će se pratiti zdravstveno stanje svih hrvatskih branitelja organizacijom sistematskih pregleda, kako bi se u što ranijoj fazi identificirale moguće bolesti, s posebnim naglaskom na bolesti koje su se pokazale vodećim uzrocima smrtnosti u populaciji hrvatskih branitelja. Rano otkrivanje omogućit će početak liječenja u početnoj fazi, a samim time značajno doprinijeti kvaliteti življenja hrvatskih branitelja iz Domovinskog rata i njihovih obitelji.

LITERATURA

1. www.branitelj.hr
2. Dijanic Plasc I. Self-assessment of anxiety and depressive symptoms in persons who lost their father in the war during their formative age. *J Trauma Stress Disord Treat* 2014; 3: 2. doi:10.4172/2324-89.47.1000121
3. Dijanic Plasc I. Growing up in a single parent family. *J Loss Trauma* 2014; 19(3).
4. Loncar M, Plasc ID, Hrabac P, Marcinko D, Komar Z, Groznica I. Subjective assessment of quality of life of persons whose fathers had died in the homeland war. *Coll Antropol* 2011; 35 Suppl 1: 205-11.
5. Lončar M, Henigsberg N i sur. Psihičke posljedice traume. Zagreb: Medicinska naklada, 2007.
6. Zdjelarevic A, Komar Z, Loncar M i sur. Quality of life in families of Croatian veterans 15 years after the war. *Coll Antropol* 2011; 35 Suppl 1: 281-6.
7. Jakovljević M, Brajković L, Jakšić N, Lončar M, Aukst-Margetić B, Lasić D. Posttraumatic stress disorders (PTSD) from different perspectives: a transdisciplinary integrative approach. *Psychiatria Danubina* 2012; 24: 246-55.
8. Marcinko D, Malnar Z, Tentor B i sur. Psychiatric comorbidity in veterans with chronic PTSD treated at Center for Crisis Intervention, Zagreb University Hospital Center. *Acta Med Croatica* 2006; 60: 331-4.
9. Loncar M, Plasc ID, Bunjevac T i sur. Self-assessment of well-being as an indicator of quality of life of former war prisoners - A Croatian study. *Coll Antropol* 2011; 35 Suppl 1: 199-204.
10. Jevtovic S, Gregurek R, Kalenic B i sur. Correlation of sleep disturbances, anxiety and depression in Croatian war veterans with posttraumatic stress disorder. *Coll Antropol* 2011; 35 Suppl 1: 175-81.
11. Plasc ID, Poljarevic S, Loncar M, Henigsberg N. Age-developmental stage and severity of trauma related symptoms, anxiety and depressive symptoms in participants who lost their fathers during the war in Croatia. *Coll Antropol* 2011; 35 Suppl 1: 139-44.
12. Kusevic Z, Civljak M, Rukavina TV i sur. The Connection between Alexithymia and Somatic Morbidity in a Population of Combat Veterans with Chronic PTSD. *Acta Inform Med* 2013; 21: 7-11.
13. <http://www.ptsd.va.gov/>
14. <http://www.traumaweb.org/>
15. <http://www.irect.org/>
16. Jakovljević M, Brajković L, Lončar M, Cima A. Posttraumatic stress disorders (PTSD) between fallacy and facts: what we know and what we don't know? *Psychiatria Danubina* 2012; 24: 241-5.
17. Loncar M, Henigsberg N, Hrabac P. Mental health consequences in men exposed to sexual abuse during the war in Croatia and Bosnia. *J Interpers Violence* 2010; 25: 191-203.
18. Loncar M, Medved V, Jovanovic N, Hotujac L. Psychological consequences of rape on women in 1991-1995 war in Croatia and Bosnia and Herzegovina. *Croat Med J* 2006; 47: 67-75.

SUMMARY

NATIONAL CENTER FOR PSYCHOTRAUMA

M. LONČAR, I. DIJANIĆ PLAŠĆ, S. SKORUŠEK-BLAŽIČKO, Z. MARINKOVIĆ-DANILOVIĆ, K. KRALJEVIĆ, N. BENIĆ and F. BOŽANJA

Ministry of Veterans, Republic of Croatia, Zagreb, Croatia

It is necessary to provide support and psychosocial assistance to all war participants and their families and to include these people in everyday life to prevent complex psychological consequences. The Ministry of Veterans' Affairs founded the National Center for Psychotrauma for this purpose. The basic task of the Center is to improve clinical and psychosocial care for Croatian Homeland War veterans through scientific researches and permanent education, which should result in improved diagnosis and treatment of post-traumatic stress disorder (PTSD) and other allied disorders related to war trauma. Target groups are war participants and victims at the national level, members of their families, civilian victims of war, victims of sexual abuse and rape, participants of World War II, members of their families, those afflicted in UN, NATO and EU peacekeeping missions, and their families. The Center consists of clinical department with day hospital, which provides psychiatric treatment with special attention to prevention of suicide among Croatian Homeland War veterans through involvement in therapeutic treatments, and Center for Scientific Research Projects, established as a center of excellence for research, education, prevention, understanding and treatment of PTSD. The National Center for Psychotrauma will encourage quality of life improvement in the target groups as well as in the population at large.

Key words: psychotrauma, Croatian Homeland War veterans, Ministry of Veterans' Affairs, National Center for Psychotrauma, post-traumatic stress disorder